

Hur blir andras ungar våra barn?

Abdulahi Cadaani, Mohamed Rage, Ann-Sofie Roberntz

Abdulahi Cadaani, Medlem SIMON Gävle, socialpedagog och arbetar med ensamkommande flyktingungdomar. E-post: cadaani10@gmail.com. Mohamed Rage, Ordförande SIMON Luleå och kom till Sverige som ensamkommande ungdom. E-post: raage4u@hotmail.com. Ann-Sofie Roberntz, Förbundssekreterare Riksförbundet SIMON, E-post: ann-sofie.roberntz@simon.org.se.

Ensamkommande barn och ungdomar är en riskgrupp när det gäller att utveckla narkotikamissbruk och/eller psykisk ohälsa. Många bär med sig trauma och andra drogkulturer varför det i mötet med denna målgrupp är viktigt att ha kunskap om psykisk ohälsa, kultur och droger. Behovet av trygghet och nära relationer är stort. Här kan de idéburna organisationerna, såsom Riksförbundet SIMON, Svenskar och invandrade mot narkotika, fylla en viktig funktion, genom att skapa generationsöverskridande aktiviteter som kan erbjuda långsiktiga relationer, ej myndighetsbaserade. Genom att utbilda/folkbilda de egna medlemmarna i psykisk hälsa, droger och föreningsarbete, samt ta till vara medlemmarnas resurser skapar SIMON en plattform för förtroendeskapande möten, verkar för att sprida medlemmarnas kunskaper till myndigheter och andra aktörer och länka till dem som erbjuder professionell hjälp, när sådan behövs.

Unaccompanied minors is a group at risk to develop drug abuse and/or mental ill-health. Many suffer from trauma and have experience from other drug-cultures. Therefore it is of big importance to have knowledge of mental health, culture and narcotics in the encounter with these minors. They have a great need of security and close relations. Non-governmental organizations like SIMON, Swedes and immigrants against drugs, play an important role through intergenerational activities offering long-term relations that do not abandon the minors due to terminated authority-based commitments. Through educating the members within the organization in mental health, narcotics and associative work and focusing on the resources of the members, SIMON forms a platform for confidence building relations, as well as spreading the knowledge of the members to authorities and organizations, and if necessary link the minors to professional assistance.

Inledning

35 369 ensamkommande barn och ungdomar sökte asyl i Sverige förra året (2015), jämfört med 7 049 året innan, [1]. De har kommit hit med lika många olika livsberättelser, med ett gemensamt, att de lämnat sitt hemland, kommit till Sverige där de möts av en helt annan kultur, ett helt annat språk och ett nytt sammanhang att försöka orientera sig i. En del lyckas hitta det Antonovsky kallat för KASAM, en känsla av sammanhang, det vill säga att livet blir begripligt, hanterbart och meningsfullt, och kommer att etablera sig i Sverige med vänner, utbildning, jobb, familj etc [2]. Men helt klart finns det en del riskfaktorer till att utveckla psykisk ohälsa och/eller drogmissbruk.

Psykisk ohälsa – en inkörsport till missbruk

För över 25 år sedan samlades yrkesverksamma och andra engagerade i problematiken kring spridningen av narkotika bland flyktingar och andra utrikesfödda och deras barn, för att försöka hitta lösningar på hur man skulle kunna mota Olle i grind. SIMONs (Svenskar och invandrade mot narkotika) pionjärer hade noterat att det fanns en rad riskfaktorer som särskilde sig från majoritetsbefolkningen och som sammanfattades i SIMONs uppprop inför bildandet av organisationen: ”Flyktingbarnen kan före sin ankomst till Sverige ha varit utsatta för krigshändelser och separationer från anhöriga under dramatiska omständigheter och dessa upplevelser kan ha lämnat outplånliga spår i deras själsliv.

Narkotikamissbruket kan då fungera som ”självmedicinering” för det psykiska lidandet om ingen adekvat hjälp till bearbetning av de traumatiska upplevelserna erbjuds.” [3] Att droger för en del flyktingar kan användas som en strategi för överlevnad för att minska psykisk spänning eller fungera som en flykt från en outhärdlig livssituation eller kris är något som också framhålls i Missbruksutredningen 2011. [4]

När det gäller ensamkommande flyktingbarn, kan vi idag vittna om att denna grupp barn och ungdomar är särskilt utsatta för att rekryteras till att använda narkotika, delta i handeln och bli föremål för nyrekrytering till kriminella grupper. Majoriteten av ungdomarna har smärtsamma eller traumatiserande upplevelser innan och under flykten. [5] Detta i kombination med tidigare negativa erfarenheter i kontakt med myndigheter i hemlandet och/eller under flykten sätter många gånger tilliten ur spel. Det kan ha påverkat dem till att vara misstänksamma mot personal på boenden och inte känner tillit, inte till någon.

Vem vänder sig då barnet/ungdomen till när själen gör ont? Att prata om psykisk ohälsa är för många helt främmande, och i en del kulturer och religioner ses det snarare som något som har med det andliga att göra. Men med sitt beteende ropar de på hjälp, samtidigt som det hos personer runt omkring dem ofta saknas tillräckliga kunskaper i psykisk ohälsa och de kulturella aspekterna. Dessutom kan de känna en förvirring vad gäller normer kring droger i det nya landet, vilket gjort att SIMON ända sedan starten

arbetat aktivt med information om alkohol och narkotika riktat till asylsökande via t ex SFI, utbildning i svenska för invandrare.

Trygghet, tillit och gemenskap

För att utveckla ett hälsosamt beteende är sociala nätverk in i det svenska samhället av stor betydelse, vilket många gånger utrikesfödda saknar [6] Detta gäller även barnen och ungdomarna, som är i särskilt behov av trygghet och gemenskap för att kunna utvecklas gynnsamt. Men vad händer då när den gemenskap barnen/ungdomarna erbjuds är myndighetsbaserad. Vi människor är sociala varelser som behöver gemenskap. Denna gemenskap kan myndighetspersoner inte ge, och den eventuella gemenskap som uppstår med personal är villkorad. Efter arbetstid går personalen hem, och ibland säger den upp sig för att fortsätta sin yrkesbana på annat håll.

Vem vänder sig barnet/ungdomen då till med sin ångest, med sin ångslan, med frågor som har med den vanliga utvecklingen att göra, eller helt enkelt bara bli sedd för den hen är, att få uppleva den ovillkorliga kärleken. Att bli lämnad av nära relationer, även om det är personal, kan innebära upplevelse av svek och att de efter hand slutar att knyta nära relationer med rädsla för att åter bli svikna. Att inte kunna kommunicera på ett gemensamt språk är ett problem, även om Rädda Barnen nu gjort en positiv satsning med en stödlinje dit ensamkommande kan ringa och prata med någon på sitt eget språk [7]. En del har turen

att få livslånga vänskaper med sina gode män. Andra vittnar om ensamhet, där kontakten med god man varit mer av uppdragsbetonad karaktär. Även när de blir myndiga och det är tänkt att de flyttar från gruppboendet till en egen eller en utslussningslägenhet uttrycker många ungdomar en upplevelse av ensamhet i den nya bostaden, då de har svårt att få vänner utanför gruppboendet [8]. Förutsättningarna för att det ska gå väl i Sverige varierar.

När ingen trygg vuxenkontakt finns att få, tyr sig barnen/ungdomarna till varandra, och det krävs en styrka och mognad för att säga nej till den gemenskap som de som använder droger erbjuder, och kanske bli utfrysad och hotad. Rykten går om att personalen kommer ringa polisen och att det kommer skapa problem för den enskilde om någon tjallar. Detta är erfarenheter som SIMON-medlemmar själva erfarit, men lyckats hitta en gemenskap och ett engagemang i en lokalförening.

Artikel 33 i barnkonventionen:

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder, innefattande lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder i upplysningssyfte, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen såsom dessa definieras i tillämpliga internationella fördrag och för att förhindra att barn utnyttjas i den olagliga framställningen av och handeln med sådana ämnen.[9]

Detta innebär att det vilar ett tungt ansvar på myndigheter att personal som arbetar med ensamkommande

flyktingbarn och ungdomar har kunskaper även om narkotika och psykisk ohälsa. Riksförbundet SIMON arbetar därför aktivt för att öka kunskapen kring de ensamkommandes utsatthet när det gäller droger.

Förtroendeskapande möten – en länk till myndigheter

Hur gör vi för att andras ungar ska bli våra barn och ungdomar i samhället? Hur gör vi för att skydda dem från droganvändning som kan förstöra hela deras framtid? Enklast vore att skapa ett facit, men alla barn och ungdomar behöver bli behandlade utifrån de individer de är. Många av de ensamkommande flyktingbarnen har under lång tid fått klara sig själva, vilket innebär att det inte är så lätt för dem att anpassa sig till att plötsligt bli behandlade som barn. Den grundläggande inställningen är att alla behöver känna att de är behövda, att de har inneboende styrkor, att de är välkomna till att bidra i samhällsutvecklingen

och att de kan vara med om att skapa sin egen framtid.

Riksförbundet SIMON fokuserar tillsammans med SIMON-föreningarna runt om i landet på att skapa förtroendeskapande mötesplatser där barn, ungdomar och vuxna ska kunna mötas och bli delaktiga i skapandet av aktiviteter. SIMON vill lyfta familjeperspektivet, dvs alla åldrar kan mötas även om man inte har en egen familj. Här finns ett utrymme för att skapa en gemenskap, att bli sedd och hörd. SIMONs erfarenhet är att det finns en längtan efter att komma till en trygg plats kontinuerligt, där det finns aktiviteter och framför allt finns personer som de kan prata med. Samtidigt ska samtalen kring droger och psykisk ohälsa hållas levande: (1) för att öka kunskapen kring frågorna och motverka stigmatisering, dvs att må dåligt i själen eller ha missbrukat är inte detsamma som att vara ”galen” eller misslyckad; (2) för att kunna vara en länk till myndigheter för dem som behöver professionell hjälp kring

Riksförbundet **SIMON** arbetar tillsammans med sina lokalföreningar aktivt för att skapa en etnisk mångfald och delaktighet genom drogfria aktiviteter, såsom läggerverksamhet, konferenser, lokala arrangemang, och genom sitt familjeperspektiv en gemenskap över generationsgränser. Genom sina medlemmar har organisationen gedigen kunskap om kulturella aspekter när det gäller drogfrågor, men också kring flyktingskap, invandring och integration/delaktighet som organisationen vill dela med sig av till myndigheter och andra aktörer. Genom att utbilda/folkbilda medlemmarna i narkotikafrågor, föreningsarbete och psykisk hälsa ger vi utrymme för nya föreläsare med olika etnisk bakgrund, men rustar också våra föreningar till att kunna skapa förtroendeskapande möten och motverka upplevelsen av stigmatisering, dvs att våga prata om psykisk ohälsa och missbruk. SIMON vill vara en länk till myndigheter och andra aktörer. Bland våra medlemmar finns stora outnyttjade resurser som vi ser som en tillgång i samhället. www.simon.org.se

missbruk- och beroende eller psykisk ohälsa. ”Ensamkommande barn och ungdomar, som får möjlighet att utveckla förtroendefulla relationer kommer att våga berätta detaljerade och komplexa historier om sig och sitt liv. De kommer också att känna större delaktighet och uppfatta sig själva som aktörer istället för passiva mottagare av bistånd.” [10]

Precis som Convictus beskrev i förra numret av Socialmedicinsk tidskrift [11] om sin roll i samhället, ser vi att vår roll som idéburen organisation inte heller är att utföra hjälpinsatser eller utföra psykoterapeutisk behandling, utan ständigt höja kunskapsnivån hos våra medlemmar så att de i sin tur kan länka dem som har behov av vidare behandling till de lokala insatser i samhället som kan erbjuda professionell hjälp när det behövs. Att få träffas över de etniska gränserna och få möjligheten att lära känna personer med svenskt ursprung ska heller inte underskattas. Att involvera och utvecklas tillsammans är nödvändigt för att skapa förtroende, vilket ökar förutsättningarna för att skapa en identitet präglad av stolthet över sitt ursprung och över att vara en del av det svenska samhället.

Referenser

1. Migrationsverket. Aktuellt om ensamkommande barn & ungdomar. <http://www.migrationsverket.se/download/18.23e76fe91505855cf76382e/1449040556462/Aktuellt+om+ensamkommande+barn+december+2015.pdf> (Hämtad 2016-01-03)
2. Antonovsky, A. (2005). Hälsans mysterium. Stockholm: Natur & Kultur.
3. SIMON. Första Uppropet. Problembeskrivning och idé. www.simon.org.se/files/uppropet/UPPROP.PDF (Hämtad 2015-11-29)
4. Ekblad, S. (2011) Etnicitet och missbruks- och beroendevård i SOU 2011:6.
5. Socialstyrelsen. Ensamkommande barns och ungas behov. En kartläggning. 2013-11-37. <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19276/2013-11-37.pdf>
6. Ekblad, S. (2011) Etnicitet och missbruks- och beroendevård i SOU 2011:6.
7. Rädda Barnen. Save the children helpline. <https://www.raddabarnen.se/vad-vi-gor/mer-om-vad-vi-gor/annu-mer/radda-barnens-helpline/> (Hämtad 2016-01-03)
8. Migrationsverket. Utvecklingsarbete för ensamkommande barn. Ett projekt med samverkansperspektiv. <http://www.migrationsverket.se/download/18.36084ac214622cf65991965/1404462938414/Utvecklingsarbete+f%C3%B6r+ensamkommande+barn+S+KL+2014.pdf> (Hämtad 2016-01-03)
9. UNICEF. FN:s konvention om barnets rättigheter (1986). <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full> (Hämtad 2015-11-29)
10. Socialstyrelsen. Ensamkommande barns och ungas behov. En kartläggning. 2013-11-37. <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19276/2013-11-37.pdf> (Hämtad 2016-01-03)
11. Heijbel, C. (2015) Convictus – en förening för hemlösa i Socialmedicinsk tidskrift 4/2015 <http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1370/1158> (Hämtad 2016-01-07)